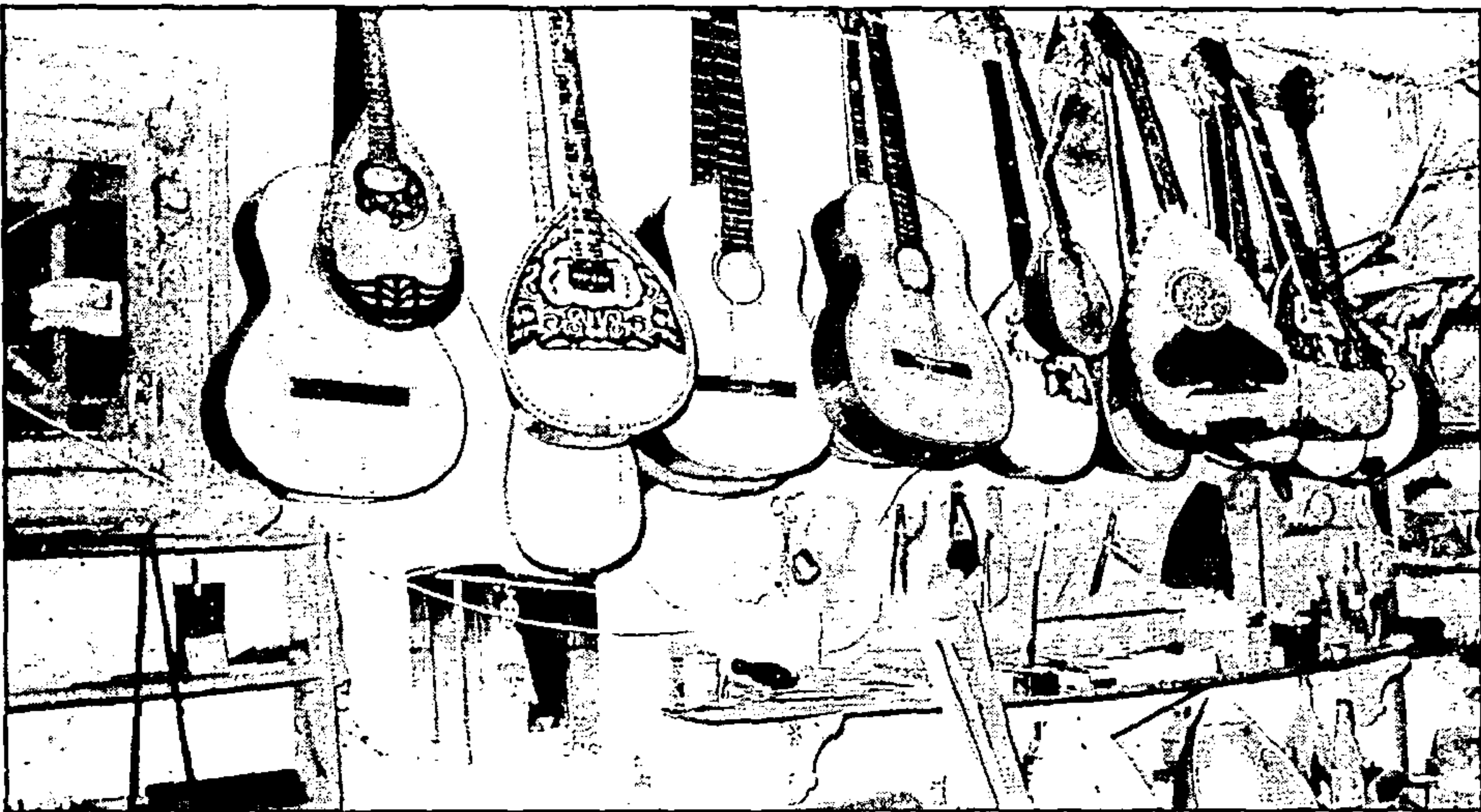

«ΟΡΓΑΝΟΠΟΙΕΙΑ»

Κρυμμένο χρυσάφι που θα μείνει θαμμένο για πάντα;

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Οι μεγάλοι και οι μικροί αυτής της τέχνης που λέγεται τραγουδι, μουσική, «πενιά», μεράκι, καημός, χαρά, έγραψαν την ιστορία τους πλάι-πλάι με κάποια όργανα, που τα ονόμασαν «φτωχά». «Φτωχό μπαλαμαδάκι μου σε είχα το μεράκι μου», «φτωχό μου μπουζουκάκι» και άλλα «άσματα» της εποχής εκείνης. Τα εξύψωσαν τόσο, που από «φτωχά» φτάσαν ως το Μοναστηράκι, σήμερα τουριστικό εμπόρευμα για εξαγωγή με την επιγραφή MADE IN GREECE. Η ιστορία μας ξεκινά από δω, ψάχνοντας αυτούς που δημιουργούν το «αντικείμενο» που ακούγεται σ' όλο το μήκος και πλάτος της Ελλάδας, φθάνοντας ως το εξωτερικό. Επάγγελμα, λοιπόν, «οργανοποιεία» ή «οργανοκατασκευή».

Όλοι τους 10-15 άτομα ζουν σε ένα

κύκλο ερμητικά κλειστό. Πού και πού μερικές χαραμάδες επιτρέπουν την εισχώρηση νέων ανθρώπων στο επάγγελμα. Τα μυστικά όμως της ποιότητας συχνά φτάνουν ως τον τάφο. Αν υπάρχουν γιοί θα το μάθουν αν όχι... Η δουλιά στηρίζεται κύρια στις παραγγελίες. Σπάνια πουλάνε σε εμπόρους οι τεχνίτες που φτιάχνουν απ' την αρχή μέχρι το τέλος το όργανο. Η τιμή για την παραγγελία ενός, ας πούμε καλού μπουζουκιού, ξεκινά από 50 χιλιάδες και μπορεί να φτάσει και 80.000 ή 100.000 δραχμές. Ετσι, ο ανταγωνισμός στηρίζεται κύρια στην ισχυριζόμενη ποιότητα, σε κάποια «συνταγή». Ένας τεχνίτης μας είπε με καμάρι: «Και να μου ζηλώσουν τ' όργανο δε θα βρουνε το μυστικό, όπως του Στρανηβάριους που το πήρε στον τάφο».

Η ιστορία

Το μπουζούκι υπήρχε πολύ πριν από το «μπουζουκάκι» του Μάρκου του Βαμβακάρη. Διάφορες παραλλαγές μπουζουκιού όπως ο «ταμπουράς», «το γόνατο μπουζούκι», «το μπουζουκάκι» κάνουν την εμφάνισή τους σε ζωγραφίες του 1821. Ο Ρήγας «απεικονίσθη» παίζοντας ταμπουρά, ο Θεόφιλος ζωγράπισε τον Κατσαντώνη να κρατάει ένα μπουζουκάκι. Η δημοτική μούσα έχει αναφερθεί επανειλημμένα, στα όργανα αυτά: «μην τα βαρήτε τ' άργανα τα έρμα τα μπουζούκια» ή «κατακαημένη ταμπουρά βάρει και συ γιομάτα μπορεί, την ξεπλανέσομε κείνη τη μαυρομάτα».

Ο Κυριάκος Λαζαρίδης οργανοποιός από το 1917 μας είπε: «Το μπουζούκι είναι τουρκική λέξη. «Μπουζούκι» είναι η πρώτη του ονομασία, όπως και οι πρώτοι κατασκευαστές στην Ελλάδα ήταν Μικρασιάτες. Εγώ έμαθα τη δουλιά στο Πρίγκιπο της Κωνσταντινούπολης, από το θείο μου, αλλά και ο Μούρτζινος από τους πρώτους κατασκευαστές στην Αθήνα (το 1922 ήταν γύρω στα 65 και αυτή τη δουλιά την έκανε από μικρός) ήταν Μικρασιάτης». Ο Νίκος Στασινός (οργανοποιός): «δεν ξέρω και πολλά πράγματα, ό,τι έχω διαβασμένα μονάχα. Όλα αυτά πρέπει να είναι αρχαία όργανα».

Πώς φτιάχεται

Η κατασκευή του μπουζουκιού, του μπαλαμά, του τσουρά, του μαντολίνου του λαούτου και της κιθάρας είναι λίγο πολύ κοινή. Το σχήμα του σκάφους όπως λέγεται, εξαρτάται απ' το καλούπι. Αυτό για κάθε είδος έχει τις ανάλογες διαφορές πλάτος, μήκος, ύψος κλπ. Στο καλούπι προστίθεται ο

Το καπάκι, «το μεγάλο μυστικό», μπαίνει στη θέση του

«ντάγος», σημαντικό στοιχείο της κατασκευής. Στη συνέχεια γυρίζονται με καμένο σίδερο οι «δούγκες» (λεπτό κομμάτι ξύλου) που κολλούνται η μία δίπλα στην άλλη πάνω στο καλούπι. Ενωμένες πια οι «δούγκες» αποτελούν το «σκάφος» που ξεκινά από 15αρι και φτάνει μέχρι 8αρι (15 δούγκες, 30 δούγκες, 40 κλπ.). Τα ξύλα που χρησιμοποιούνται για το σκάφος είναι το πολύσανδρο, η καρδιά, το κελεμπέκι, ο έβενος. Στο «καπάκι» που είναι και το δεύτερο στάδιο, χρησιμοποιείται μόνο ασπρόξύλο ελαφρύ από πεύκο και έλατο. Το τελευταίο στάδιο της «βασικής κατασκευής» είναι το μπράτσο από φλαμούρι, μαόνι και κόντρες έβενος. Πάνω στο μπράτσο προστίθεται η «ταστιερα» που είναι πάντα εβένινη. Ακολουθούν τα στολιδία και το όργανο είναι έτοιμο για παράδοση.

Τα μεγάλα «μυστικά» που οδηγούν στον ανταγωνισμό, στο θάψιμο του ενός οργανοποιού από τον άλλο, βρίσκονται στο πάχος του σκάφους, στο κόλλημά του με το καπάκι, στα καμάρια (τρία ή δύο ξύλα κάτω από το καπάκι) και για μερικούς κατασκευαστές το μυστικό βρίσκεται μόνο στην περιοχή του καπακιού.

Σήμερα και αύριο

Το επάγγελμα, από τότε που εμφανίστηκε στην Ελλάδα μέχρι σήμερα και αν δε γίνει καμιά αλλαγή, μέχρι και αύριο, είναι περικυκλωμένο από «αγκαθωτό» συρματοπλέγμα.

Όσοι νέοι θέλουν να μάθουν, θα πρέπει να χτυπήσουν πολλές πόρτες και να παρακαλέσουν αρκετά. Η απάντηση μπορεί να είναι σαν και αυτή που μας έδωσε ο Κυριάκος, στη σχετική ερώτηση. «Και να με κληρώνουν 100.000 χιλιάδες δε με συμφέρει να τους μάθω». Ο ίδιος όμως μας είπε: «Αν γινόταν κάποιος συνεταιρισμός και από αυτόν προμηθευόταν όλοι τότε αλλάζουν τα πράγματα. Θα μπορούσαν να μάθουν και οι νέοι μια

και δε θα έσπαγε κανένας τη δουλιά. Την ιδέα του συνεταιρισμού την είχε και ο μακαρίτης ο Μούρτζινος, όμως κανείς δεν τη δέχτηκε».

Ένας άλλος οργανοποιός ο Γέρος ο Νίκος μας είπε: «Δε θέλουν οι τεχνίτες τους νέους γιατί θα ανοίξουν μετά δικά τους μαγαζιά και θα τους πάρουν τη δουλιά. Πιστεύω όμως ότι εμείς δε θάμαστε οι τελευταίοι, θα βγούμε σίγουρα νέα φιντάνια».

Γεγονός είναι ότι όσο περνάει ο καιρός λιγοστεύουν οι «σκαφαδες». Από τους 15 περίπου οργανοποιούς στην Αθήνα οι μισοί και ίσως και λιγότεροι φτιάχνουν πια σκάφος. Αυτοί οι μη σκαφαδόροι, (προμηθεύονται από συναδέλφους τους το σκάφος και συνεχίζουν την κατασκευή) προμηθεύουν μαζικά κύρια τα μαγαζιά ρίχνοντας ταυτόχρονα και τις τιμές, με ένα πιο φτηνό κοστολόγιο που στηρίζεται στη «λιγότερο καλή ποιότητα».

Χαμένα όργανα και κατασκευαστές

Το μπουζούκι και τα συναφή όργανα κατόρθωσαν να επιζήσουν. Κάποια όμως άλλα όργανα της λαϊκής μας παράδοσης εξαφανίζονται καθημερινά, μη έχοντας τουριστική αξία, επαγγελματικό σκοπό και κάποια κρατική μέριμνα. Το σαντούρι, το ούτι, η γκάιντα, η πίπιζα, η λίρα (κρητικιά και ποντιακιά) τα τουμπερλέκια, τα νταούλια, δεν έχουν πια έμπαιρα χέρια να τα φτιάξουν και αν μερικοί ασχολούνται ακόμα από μεράκι, πόσο θα ζήσουν; Οι δημοτικοί μας μουσικοί που γνωρίζουν την παράδοση και αξιοποιούν τις δημιουργίες των κατασκευαστών βρίσκονται απομονωμένοι, ανεκμετάλλευτη πηγή, κοντά στο τέλος της ζωής τους. Πιθανοί συνεχιστές της παράδοσης κάποια παιδιά που ψάχνουν στα σκοτεινά χωρίς το φως κάποιου αδειού ή σχολής, που θα τους διδάξει αυτό που αγαπάνε. Δ.Κ.

Στολισμένο πια, είναι έτοιμο για παράδοση

Μερικές επιδιορθώσεις και το «σκάφος» είναι έτοιμο